

De Notenkraker

*Koorkrant voor de
Koninklijke Oratorium
Vereniging
“Tot Oefening en Uitspanning”.*

September 2018, 18^e jaargang no. 2

Deze Notenkraaker bevat de teksten en vertalingen van de stukken voor ons najaarsconcert, een bijdrage van Arno, en ook weer een interview door Aly Broomhaar, nu met Adrie Elsing.

Als iemand van jullie geïnspireerd wordt door deze ontboezemingen: kopij/bijdragen worden altijd zeer op prijs gesteld!

Ik wens iedereen veel leesplezier met deze nieuwe Notenkraaker.

.....

A. Vivaldi, Gloria. Latijnse tekst en Nederlandse vertaling verzorgd door Joke Smallegange, medewerking Bert van Klaveren

1 Gloria in excelsis deo	Eer zij God in den hoge
2 Et in terra pax hominibus bonae voluntatis	En vrede op aarde voor mensen van goede wil
3 Laudamus te, benedicimus te, glorificamus te	Wij loven u, wij prijzen en aanbidden u
4 Gratias agimus tibi	Wij verheerlijken u
5	

Propter magnam gloriam tuam	En zeggen dank voor uw grote heerlijkheid
6 Domine Deus, rex coelestis, Deus pater omnipotens	Heer God, hemelse koning, God almachtige Vader
7 Domine Fili unigenite Jesu Christe	Eniggeboren Zoon Jezus Christus
8 Domine Deus, agnus Dei, Filius patris, Qui tollis peccata mundi, miserere nobis	Heer God, lam Gods, Zoon van de Vader, die de zonden der wereld wegdraagt, ontferm u over ons
9 Qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem nostram	Die de zonden der wereld wegdraagt, aanvaard ons gebed.
10 Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis	Die zit aan de rechterhand van de Vader, ontferm u over ons
11 Quoniam tu solus sanctus, tu solus Dominus, tu solus altissimus Jesu Christe	Want gij alleen bent heilig, u alleen de Heer, u alleen de allerhoogste, Jezus Christus
12 Cum Sancto Spiritu, in gloria dei Patris Amen	Met de Heilige Geest, in de heerlijkheid van God de Vader Amen

Antonio Vivaldi, 1678 - 1741

Muziek om (over) te lezen, Joke Smallegange

Als bibliothecaris en muzikliefhebber heb ik een hele lijst van boeken, literatuur, studies verzameld over het onderwerp "muziek".

Hierbij een paar titels die jullie misschien ook leuk of interessant vinden.

Alle onderstaande titels zijn online te reserveren via de site van de Zeeuwse Bibliotheek: www.zebi.nl

Altijd piano : muziek in het leven van Hella Haasse

Het beste van Witteman :   Witteman, Paul   Balans, cop. 2010
honderd stukken over
klassieke muziek

Chopin : de man en zijn muziek	Overbeeke, Emanuel		Kwadraat, [1999]
--------------------------------	--------------------	--	------------------

Het gebroken oor : over muziek	Schönberger, Elmer		Meulenhoff, cop. 2005
--------------------------------	--------------------	--	-----------------------

-----

Bij het afscheid van Adrie Elsing, 4 juli 2018, interview Aly Broomhaar

Adrie Elsing was 28 toen ze bij het koor kwam, nu is ze 82. We namen dus afscheid van een heel trouw koorlid. Ze heeft het al die jaren ontzettend fijn gevonden te zingen bij het Oratoriumkoor. Altijd mooie muziek, bekend of onbekend, altijd met plezier ingestudeerd.

Heb je altijd al willen zingen?

'Ja, ik vond dat vroeger al zo mooi. Bij feestdagen, als het Wilhelmus werd gezongen, dan zong mijn vader de tweede stem. Prachtig vond ik dat. Hij had vroeger bij een koor gezongen maar toen hij een gezin had, was daar geen tijd meer voor: hij had het druk met zijn bakkers-en kruidenierszaak in Schore. Op de kweekschool kregen we heel goed muzikles. De theorie die ik daar heb geleerd, daar heb ik nu nog steeds iets aan. Toen ik ging lesgeven nam ik me voor de kinderen goed zingen te leren. Daarom heb ik nog de tweejarige Gehrels-cursus gevolgd. Daar heb ik bijvoorbeeld geleerd de toonladder met de handen uit te beelden.'

Hoe ben je bij het KOV terechtgekomen?

'Toen ik in Middelburg ging werken stond het KOV bekend als een elitaire vereniging. Bovendien dacht ik dat je moest voorzingen en dat durfde ik absoluut niet. Maar toen het KOV nieuwe leden zocht, is het bestuur gaan werven onder onderwijzers en onderwijzeressen van basisscholen – slim, want die hadden in elk geval noten leren lezen. Ik vroeg of je daar moest voorzingen, en ik kreeg als antwoord: 'Voorzingen? Nee, je moet gewoon komen!' En toen ben ik gegaan en ik vond het leuk vanaf het eerste moment. En ik ben dus altijd gebleven.'

Je was dus onderwijzeres vroeger?

'Ja, ik werkte op de School der Hervormde Gemeente, later de Acaciahof vlakbij de Concertzaal, aan de Zuidsingel. Daar heb ik al die jaren tot aan m'n pensioen gewerkt. Altijd in de eerste klas, later groep drie, de fase dus waarin kinderen leren

lezen en schrijven. Dat heb ik echt de leukste groepen gevonden. Zo mooi om de kinderen dat te leren. Pas de laatste jaren ben ik parttime gaan werken. Ik ben laat getrouwd, mijn man was ouder dan ik en ik wilde ook met hem nog voldoende tijd in gezondheid kunnen doorbrengen. Dat is ook gelukt: we hebben nog heel veel gereisd samen door Europa. In 2014 is hij overleden, kort voor de koorreis naar Duitsland. Ik heb gearzeld of ik mee zou gaan. Heb het wel gedaan, het gaf ook afleiding. Ik heb het een fantastische reis gevonden, ook door de gezelligheid die er onder elkaar was.'

Andere hoogtepunten in bijna 56 jaar KOV?

'Ons concert in Parijs natuurlijk, maar ook het zingen in verschillende plaatsen in Zeeland met het Zeeuws Orkest. De Messiah, het Requiem van Verdi, Paulus en... het haken en breien tijdens de partijrepetities onder Jo Ivens.' Adrie lacht: 'Dat was op een bepaalde manier leuk, maar zoals Arno het nu doet, dat vind ik echt geweldig. Fijn dat hij uitleg geeft over de muziek en ook dat 'ie zich aan het schema houdt. Ik heb veel van 'm geleerd!'

Dank voor het gesprek Adrie en het ga je goed!

G.F.Handel, Dettingen Te Deum. Engelse tekst en Nederlandse vertaling door Joke Smallegange, medewerking Susana Powell

We praise thee, O God, we acknowledge thee to be the Lord	Wij prijzen u, o God, wij loven u, wij belijden dat u de Heer bent
All the earth doth worship thee, the Father everlasting	De gehele wereld aanbid u, de eeuwige Vader
To thee all Angels cry aloud, the Heavens, and all the Powers therein	Alle engelen, de hemelen en alle heerscharen zingen u luide toe
To thee Cherubim and Seraphim continually do cry, Holy, Holy, Holy, Lord God of Sabaoth, heaven and earth are full of the Majesty of thy glory	Cherubijnen en serafijnen zingen u in alle eeuwigheid toe: heilige Heer Sabaoth, hemel en aarde zijn vol van de heerlijkheid van uw glorie
The glorious company of the Apostles praise thee The goodly fellowship of the Prophets praise thee The noble army of Martyrs praise thee The holy Church throughout all the world doth acknowledge thee, the Father of an infinite Majesty, thine honourable, true and only Son, also the Holy Ghost the Comforter	Het hoog geloofde koor der apostelen prijst u De hoog geprezen schaar der profeten looft u Het edele leger der martelaren prijst u De heilige kerk over heel de aarde belijdt u, Vader in onmeetbare heerlijkheid, en uw verheven, ware, enige Zoon, als ook de Heilige Geest, de Trooster
Thou art the King of Glory, oh Christ, thou art the everlasting Son of the Father	U bent de Koning der glorie, o Christus, u bent in eeuwigheid de Zoon van de Vader
When thou tookest upon thee to deliver man, thou didst not abhor the Virgin's womb	Toen u op zich nam om de mensheid te verlossen, heeft u de schoot van de maagd niet versmaad
When thou hadst overcome the sharpness of death, thou didst open the Kingdom of Heaven to all believers	Toen u de scherpte van de dood overwon, opende u het koninkrijk der hemelen voor alle gelovigen
Instrumental symphonia	Instrumentale symfonie
Thou sittest at the right hand of God in the glory of the Father. We believe that thou shalt come to be	U zit aan de rechterhand van God, in de glorie van de Vader, vanwaar u zult

our Judge.	komen om over ons te oordelen
We therefore pray thee, help thy servants whom thou hast redeemed with thy precious blood	Daarom bidden wij tot u, help uw dienaren, die u hebt verlost met uw kostbaar bloed
Make them to be numbered with thy Saints in glory everlasting. O Lord, save thy people and bless thine heritage. Govern them and lift them up for ever	Neem hen op in uw eeuwige glorie, samen met uw vele heiligen. O Heer, red uw volk en zegen hun nageslacht. Leidt hen, en verhef hen tot in eeuwigheid
Day by day we magnify thee and we worship thy Name, ever world without end	Dag aan dag prijzen wij uw grootheid en aanbidden uw naam tot in eeuwigheid
Vouchsafe, O Lord to keep us this day without sin, o Lord, have mercy upon us as our trust is in thee	Behoed ons o Heer, deze dag voor de zonde, o Heer wees ons genadig, daar wij op u vertrouwen
O Lord, in thee have I trusted, let me never be confounded	O Heer, op u is mijn hoop gevestigd, neem mijn vertwijfeling toch weg

George Frederick Handel 1685 - 1759

Zoals in iedere Notenkraaker, hier een bijdrage van Arno.

Over het Magnificat van Johann Sebastian Bach

Het *Magnificat* is een toonzetting van de Lofzang van Maria die we tegenkomen in het evangelie naar Lukas (Lukas 1: 46-55). Het is een tekst die vele componisten geïnspireerd hebben en ook nu nog inspireren tot het schrijven van de meest fantastische muziek, soms klein en intiem, maar vaak groots en uitbundig.

Het *Magnificat* heeft een vaste plaats in de getijdediensten, en met name in de vespers. In Engeland is het samen met het *Nunc Dimittis* (de Lofzang van Simeon) een vast element tijdens de Evensong.

In Bachs tijd in Leipzig werd het *Magnificat* elke zaterdag en zondag gezongen als afsluiting van de vespers, maar dan wel in het Duits: *Meine Seele erhebt den Herren*, met uitzondering van de grote feestdagen. Voor één van deze grote feesten heeft Bach zijn *Magnificat* geschreven. Speciaal voor de kerstperiode heeft hij nog vier extra stukken toegevoegd, zgn. interpolaties, zoals *Vom Himmel hoch* en *Virga Jesse*. Deze stukken zingen wij niet omdat wij ons concert buiten de kerstperiode hebben.

De versie van Bachs *Magnificat* zoals wij die nu kennen is een bewerking door Bach zelf van zijn eerste versie. De reden hiervoor ligt waarschijnlijk in de toonsoort: “onze” versie is een halve toon lager geschreven dan de eerste omdat deze toonsoort voor met name trompetten veel prettiger is. Een ander element dat Bach veranderd heeft vanwege de toonsoort is het schrappen van blokfluiten door traverso's (tegenwoordig doorgaans gespeeld op dwarsfluit).

1 - Magnificat anima mea... (Mijn ziel prijst de Heer)

In deel 1 haalt Bach meteen alles uit de kast: het volledige orkest met koper- en houtblazers begint aan een bijna fanfareachtige inleiding. Het vijfstemmige koor gaat meedoen met veel melisma's en grote akkoordblokken. Alles ademt grootsheid en macht.

2 – Et exultavit... (Verrukt is mijn geest om God, mijn Verlosser)

Dit is een aria voor sopraan en strijkers, geschreven als menuet. Het beginthema herinnert aan de thematiek in deel 1, maar is ingetogener. Het “huppeltje” in de bas heeft wellicht te maken met de blijdschap van Maria (mijn geest heeft zich verblijd...)

3 – Quia respexit... (Omdat Hij naar de lage staat van zijn dienstmaagd heeft omgezien; want zie, van nu af aan zullen mij zalig prijzen)

Een intieme dialoog tussen sopraan en hobo (d'amore!). Het “humilitatem”, de lage stand, wordt weergegeven door de dalende lijnen in de hobo, het geeft het geheel een nederig karakter. Albert Schweitzer karakteriseerde deze hobosolo als “een betoverend Madonnabeeld in de muziek”. Volgens Luther is het “humilitatem” geen nederigheid, maar de onaanzienlijke en verachtelijke toestand waarin Maria verkeerde. Wellicht heeft Bach zich hierbij aangesloten door continu wrange en dissonerende samenklanken te schrijven.

4 – Omnes generationes (...alle generaties)

Het koor valt de sopraan in de rede om uiting te geven aan “alle volken/geslachten”. Inzetten buitelen over elkaar heen. Het is alsof Bach wil zeggen: er zal werkelijk geen moment in de geschiedenis meer zijn waarop de lof van Maria niet vernomen wordt.

5 – Quia fecit mihi magna... (wonderbaar is het wat Hij mij deed, de machtige, heilig is Zijn naam).

Je zou volgens de tekst verwachten dat hier een grootse, machtige aria verschijnt, maar Bach kiest voor de kleinste vorm: bas-solo en basso continuo. Het thema van het continuo heeft iets onverzettelijks.

6 – Et misericordiam.... (en Zijn barmhartigheid is van geslacht tot geslacht voor wie Hem vrezen)

Deze aria is warm, teder en intiem. Strijkers (met sordine!) en fluiten begeleiden een duet tussen alt en tenor. Het geheel moet worden gezien vanuit het “timentibus”, “wie hem vrezen”. De steeds herhalende bas doet denken aan het Crucifixus uit de *Hohe Messe*, in maat 31 wordt door de vele toonherhalingen het beven, het vrezen nog meer tot uitdrukking gebracht.

7 – Fecit potentiam.... (Hij doet zich gelden met de kracht van Zijn arm, vermetelen drijft hij uiteen)

Dit deel spreekt voor zich: een sterk krachtig stuk waarbij halverwege het uiteenjagen bijna letterlijk gebeurt, de stemmen lopen schijnbaar ongecontroleerd uit elkaar. Een uitdaging voor ons om het geheel tóch bij elkaar te houden!

8 – Deposuit ....(machtigen heeft Hij van de troon gestoten en eenvoudigen verheven)

Het “van de troon stoten” zit direct verwerkt in het eerste thema, met een grote energieke lijn naar beneden wordt de aria. Het “eenvoudigen verhogen” zien we vervolgens terug bij de stijgende figuren.

9 – Esurientes.... (hongerigen schenkt Hij overvloed, maar rijken gaan heen met lege handen)

Een rijke en weldadige begeleiding voor de alt maar toch met een serene sfeer. Als het gaat om de rijken met lege handen, zwijgen de fluiten. Met enig gevoel voor dramatiek laat de Bach de aria met een paar korte noten eindigen: lege handen...

10 - Suscepit Israel.... (Hij trekt zich het lot aan van Israël, zijn dienaar, zijn erbarming indachtig)

Een muzikaal trio voor de hoge stemmen in het koor: sopranen en alten. Opvallend is dat de hobo in lange lijnen de melodie van het Duitse *Meine Seele erhebt den Herren* speelt. Bach maakt hiermee een verbinding tussen zijn Latijnse *Magnificat* en de Duitse versie. Eén commentator oppert: ter illustratie van het *recordatus*, indachtig, zich herinnerend. Zoals wij ons herinneren wat we wekelijks op zondag zingen, zo herinnert God zich zijn kinderen.

11 – Sicut locutus est.... (zoals Hij aan onze voorvaderen heeft gezegd, Abraham en zijn nageslacht in eeuwigheid).

Een koorfuga “uit het boekje” voor vijfstemmig koor en continuo

12 – Glora Patri ....(Eer aan de Vader en de Zoon en de Heilige Geest, zoals het was in het begin en nu en altijd tot in de eeuwen der eeuwen.Amen)

Een groots slot, een dikke punt achter het *Magnificat*. Het begin, met de triolen, doet denken aan het Sanctus in de *Hohe Messe*. Aan het einde grijpt Bach weer terug op de beginthematiek waardoor het stuk een grote eenheid vormt.

(bron: website Eduard van Hengel)

J.S.Bach, Magnificat. Latijnse tekst en Nederlandse vertaling verzorgd door Joke Smallegange, medewerking Bert van Klaveren

1 Koor Magnificat anima meum Dominum	Hoog verheft nu mijn ziel de Heer
2 Sopraan Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo	Verrukt is mijn geest om God, mijn Verlosser
3 Sopraan Quia respexit humilitatem ancillae suae, ecce enim ex hoc beatam me dicent	Omdat hij naar de lage staat van zijn dienstmaagd omgezien heeft, want zie, van nu af zullen mij zalig prijzen
4 Koor omnes generationes	alle generaties
5 Bas Quia fecit mihi magna qui potens est, et sanctum nomen ejus	Wonderbaar is het is het wat Hij mij deed, de machtige, heilig is zijn Naam
6 Alt, tenor Et misericordia ejus a progenie in progenies timentibus eum	En zijn barmhartigheid gaat van geslacht tot geslacht voor hen die Hem vrezen
7 Koor Fecit potentiam in brachio suo; dispersit superbos mente cordis sui	Hij doet zich gelden met krachtige arm; vemetelen drijft Hij uiteen
8 Bas Disposuit potentes de sede, et exaltavit humiles	Machtigen heeft hij van de troon gestoten, en bescheiden mensen verheven
9 Alt Esurientis emplevit bonis, et divites dimisit inanes	Behoeftigen schenkt hij overvloed, maar rijken gaan heen met lege handen
10 Sopraan 1 en 2, alt Suscepit Israël puerum suum, recordatus misericordiae suae	Hij trekt zich het lot aan van Israël zijn dienaar, zijn erbarming indachtig
11 Koor Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham et semini ejus in saecula	Zoals hij aan onze voorvaderen gezegd heeft, Abraham en zijn nageslacht.
12 Koor Gloria Patrim et Filio et Spiritu Sancto Sicut erat in principio, et nunc et semper et in saecula saeculorum Amen	Eer aan de Vader, en de Zoon en de Heilige Geest. Zoals het was in het begin en nu en altijd tot in de eeuwen der eeuwen Amen

